

Улууска -- бу күнүргө

ЭНИИЛ АСФАЛЫТ УУРУЛДУУТА САЛБАНЫА

Алтынны ый 17 күнүгөр Чурагчы улуугулар бипр үөрүүтөх түгэл буолан ааста. Ол күрдүк федеральнай трассада Бөгүтүгүтүн Төлөй суолун көрүгөр дьэри асфалыт уурулдууун байылыгы үлгү түмүктүнэ. Илгэрэ сыл уонна былырын бу көрүгүгө үгэ кыайан ыытыллыбакка, улуус дьахалтата, өрөспүүбүлүкө суолта салгытатта бэргэ-эччиги уларыттылар. Онон байылы бу үгэ алуэ хаачыстыбалаахтык олоһулан, сайдыы сана таһымта табыста. Дьонун үгэ ситиһиллибитин бэлэттээн кыһыл дьонун быстылар. Алтыкын В.И. Герасимов көскүлүтөх түгүү үлгүлөх буоларын туһугар, сахалыы-сирингэн аыл үгүү айах тутан арчылапта.

Улуус байылыгы бастагы солбуйааччы А.А.Ноговицын, асфалыт суол тутуугун үбүлүбүт РИК

хампаанна генеральнай дирижтэро П.В.Алексеев, «Управление дорожной Копыма» федеральнай тэригтэ салгыааччыта Н.И.Алперов, үлгүн үгүө суобастахтык түмүктөбүт бэргэччиги, «Визиткапур» генеральнай дирижтэро А.К.Сидоров тылэттир, туталычыры, улуус олохтоосорун улахан ситиһини оло ээрдиһиттэр. РИК салгыааччыта П.В.Алексеев уонна «Управление дорожной Копыма» салгыааччыта Н.И.Алперов байылы 7 көскүмүтүр устааа асфалыт уурулдуубут буолуулар, эниил сүүрбөтүн таһа көскүмүтүр суолта уурулдууун туһунан эһигир. 2021 сылга дьэри бу асфалыт Аларха бэстэххэ тийэ уурулдууа бэлэнтэ киирбитин бэргэсттир. Улуус байылытан солбуйааччы А.А.Ноговицын өрөспүүбүлүкө салгытатыгар, РИК хампааннада, федеральнай трасса управлениелыгар уонна бэргэччиги Чуралчы дьонун махталы тирээтэ. Кини кытта Чурагчы тэһилэһин байылыта С.А.Саргыдаев, Төлөй тэһилэһин байылыта Н.И.Алмосов бу дьаһылга кытан эмэ бааза салгыааччы тирээтэр. Дьонусуоһу баар Чурагчы түмөү бипр салгыааччыта, РИК хампаанна генеральнай дирижтэрин солбуйааччы Н.И.Алмосов бу үлгүн байылы сүүрүгүтүн кэһи байылытан, бэргэччиги үлгүлөх үлгүлөх сыналата. Суол тутуугулар саха ыччылтара үлгүлөхтөрүн астына бэлэттэ. Эниил улахан хаачыстык үгэ ыытыллыахтарын билиһиннэртэ.

Айан дьон трасса бу көрүгөр сана асфалыт суол уурулдуубутун билиһиннэртэ. Тыл дьонугар, улуус сайгыааччылар суол тутууга улахан суолтаах. Өрөспүүбүлүкөтү салгытатыгар, суол тутуугун үбүлүбүт РИК хампааннада, эһиги бэргэччиги үлгүн бэргэччиги махтал тылларыттан аһаарат.

А. ЗАХАРОВ.

МЕТЕОСТАНЦИЯ САНА ДЫИЭЛЭННЭ

Онон 1999 с. тохсунуу ыйан аэропорт сабылтан, эмэ тогтору II разрядтаах станцияда кубулуйбута. Билисхэ «Улэ Кыһыл Знамята» уордан кавалера А.И. Захаров, гидрометеостанция туйуулар — П.И. Степанов, В.Н. Степанов, М.П. Карданевский уода үлгүлөхтөр. Кинигэртэн биһиги, биһиги кэлүөү үлгүлөхтөр, эбэххэ үөһө, уһуулан кэбиһит. 2008 с. дьэри аэропорт дьэһигэр олобулут, онон улуус дьахалтата эргэ дьон аэропортта бэргэн, бу алтынны ыйга дьэри үлгүлөх, олорон кэбиһит.

Сана дьэһигэр 2014 сылга бэлэнтэ турбута. Улуус дьахалтата ойдоон, өйөөн байылы күһүн дьэ, бэйбиги бэс бипр учаастактаах, дьэһигэр үөрүүбүт муһура суох. Учаастактаах «Молодежная» түөлбөү баар. Биһиги станция 6 үлгүлөхтэ, күһүн 8-та синоптической бэргэччиги олоһулар, даннайыт анал кэлүөн, интернет сибэһиги барар. Хас чаас айы анал кэлүөн аэропортта көтөн көрүү дааннайдар ыытыллылар. Ити дааннайдар прогност

таһыларыгар көмөлөхтөр. Көтөн көрүү күһүгэри-түүһиги тохтоло суох ыытылар.

Көһүбүтүгэр, приборлар оһуларын булууларыгар, сибээс, уот хабыуулар үлгүлөхтэ тэригэһиги 6 кыһылтэ бэргэччиги көтөн, 5 күн иһигэр үлгүлөхтэ сөтүөх усулуобуйаы олорон барылар. Ону таһынан бэйбиги дьоммүт-уолум Александр Никитин, үлгүлөхтэ Дмитрий Романов, Айсен Куликов көмө буолулар. Үөрүүбүтүн өсө үлгүлөх, управлениелы сана дьэһигиһиги, хөһүлүлүк, микроклимат олох, электрогитта, диван, умышылык, кумуу, таһа ыскааба, уу сиккостара ыытта. Уруу оттугэр олоһунан отулар эбиг буолуулары, биһиги көһүгэр күһүн иһигиһиги. Онон үлгүлөхтэ бары оттугэр кыһа баар буолта.

Бөһүлөк ыылар, метеорологической

чулаһаахылар көрүлөһүт. Биһиги үлгүлөхтэ хаачыстыба приборлар көрдүрүүтүгэр олох тутулуулаах, кэһи даһылылы, сахалы бэргэ, элекромуока да оһуларыгарын сол.

Сана дьэһигэһиги бэргэ үлгүлөхтэ улуус дьахалтата бастагы солбуйааччы А. А. Ноговицын, докумуондарытын бэргэччиги олобут КУМИ үлгүлөхтэ, чуолан А.А. Пермяков, дьэһиги арчылаах Н.М. Заболотная, үөрүүбүтүн көтөн тэһигэ үлгүлөхтэ уруу бэргэччиги бэргэ үлгүлөхтэ астыт кэһигиһиги барыларыгар баарыа этибит туйун доруобуйа, үлгүлөхтэ, олоһулар ситиһини.

Е. С. МИХАЙЛОВА, метеостанция начальнига, Россия Гидрометеослужбанын бөһүлөх үлгүлөхтэ, үгэ бэргэччиги.

Үлэ хаамылыта — сэргэх

Бу күнүргө дьон — сэргэ, байылы саае сорул байылытан ыытыллыбыт. Хабылаахан алаһын үлгүлөхтэ туһунан туһунан ууу ыраастылар комбинат туһунан ыытыллылар. Туһунан сааламмытын туһунан хабыллылар таһаарылыт. Онон үгэ хаамылыт сэрдиһиги, улуус дьахалтата тэһиги бэргэччиги.

Баладан ыйы 16 күнүгөр улуус байылытын бастагы солбуйааччы А.А.Ноговицын кытауу ыраастылар комбинат туһунан туһунан сиригэр тийэ сырытылыт. Туһунан бэргэччиги, үлгүлөхтэ бэргэччиги, кытаа да улахан бэргэччиги.

Биһиги туһунан, комбинат туһунан бэргэччиги, тыһылы түгэ иһиги, бетоннаахан үлгүлөхтэ түмүктэһиги. Бэргэ акылааха саха уолаттар каркаһын туһунан сылылар. Матырыаала көтөн дьахалтата туһунан. Үлгүлөхтэ үгэ — көтөн көтөн, А.А. Ноговицын үгэ биригэһиги түмүктэһиги эһигиһиги. Онон бу күнүргэ каркаһын туһунан оһон, сөһүгэр панелларынан сабыласта. Сагылы объект иһиги үлгүлөхтэ садылаахтара. Онон «Индустрия» дьон тэригтэ технологической линиятын таһаа. Кэһигиһиги нэһигиһиги, араас оборудованиелы уонна лаборатория малын — сагылы тэһиги эһигиһиги бэргэччиги. Алексей Алексеевич бу улахан туһаах, улуус киниги бипр сылы бөгүлөһүн быһаарыахха объект туһунан кытаах хонтурулга — тута сыдылар. Онон күн аһын туһунан хаамылыт көрө — иһиги, бэргэччиги кытаа сибэһиги бэргэччиги.

Комбинат туһунан бэргэччиги түмүктэһиги дьон эһигиһиги, туһунан хаамылыт сөһүгэр тыһылы туһунан эбиги.

Афанасий ЗАХАРОВ.

Чурагчы метеостанция историятын сэгэһи көрө буолуулаах, 1894 с. сылылаах кэһи олох сыдылаахтар метеорологической режимтэ көтөн көрүүнү олобулуттар. 1916 с. дьэри станция III разрядтаах программанын үлгүлөхтэ, ол кэһигиһиги тохтоо сыдылаах баран, 1932 с. кыам ыйы 15 күнүгэр үлгүлөхтэ салгылаах.

Станция иһиги тохтооһон көспүтэ. Чурагчы суолун кэһи оттугэр, ол кэһигиһиги 1967 с. аэропорт территориялар кэһиги. Иһиги самолеттар көтүүтүн күһүлүкө көтөн көрөн хаачылыгы, IV разрядтаах метеорологической авиационнай станция программанын үлгүлөхтэ.

УЙГУ КЫЛАТА

"Чурапчы" ТХПК "Сана олох" хаһыакка ыйга биһрдэ тахсар анал сыһарыыта

№ 9 (66)

2017 сыл
Алтынньы
19 күнэ
чэппиэр
№ 115 (11425)

ТӨНҮРГЭСТЭЭХХЭ — СЫЛГЫ БАЗАТА

Саха Өрүспүүбүлүкэтин Ил Дархана Егор Афанасьевич Борисов сылгы иитиитигэр улахан болбомтотун уурар. Маныаха аналлаах программалар ыылыннылар, сылгыны күнэ диэн анал бырааһыннык баар буолла.

Биһиги улууспут сылгы иитиитигэр өрөспүүбүлүкэбэ бастыннар ахсааннарыгар сылдьар. Барыта билинни туругунан, 25000 сылгылаахпыт, итинэн биэс—11000 үчүгэй дыйллар тураннар, сыллата ахсаан эбиллэн иһэр. Быйылгы кыстыкка, убаһа өлөрүллүбүтүн кэнниттэн, 16500 сылгылаах кириэхпит диэн былааннаар. Маныаха үчүгэй база, күрүө-хаһаа мэччирэн баара улахан оруону ыла саарбада суох.

Соторутаабыта Уорда Төнүргэстээх алааһыгар сана сылгы базата аһыллыытыгар ынырыллан бара сырыттыбыт. Үрэх-Күөрэ учаастагы аһан, Хонду үрэгинэн, алаастарынан айаннаан тийиһилэр эбит. Үрэх-Күөрэ атыгар, тийиһэхтээх сирбитигэр чугааһаахпыт аайы суоһу, сылгы сотору-сотору көстүтэлиир буолла. Көрдөххө, туруктара үчүгэй, кыстыкка өт-тот кириһиллэр.

Син балайда айаннаан, алаастары, тыалары курдаттаан, тийиһэхтээх сирбитигэр кэллибит. Хаһаайыттар

кэлэрбитин кэтэспиттэр, үөрө-көтө көрүстүлэр. Сана база тупсабай тутуулардаах—сылгы аһыырыгар, тизйэргэ-түһэргэ аналлаах күрүөлээх-хаһаалаах, опорор дьизлээх, гараастаах, баанньыктаах. Турар сирэ тыа кытылыгы буолан тыал-куус сылгыга охсууну онордо суох.

Бу базаны туттубут «Адамов» КФХ баһылыга Леонид Николаевич Адамовы кытары кэпсэттим. Хаһаайыстыбалара сылгынан дьарыктаммыта иккис сыла эбит. Аймахтарыныын биһргэ

үлэлиэхтээхтэр. Билинни туругунан, 65 бизлээхтэр. Бэйэтэ урукку өтүгэр улахан массыналарга суоппарынан үлэлээбит, тизйэр-таһар үлэлэргэ сылдьыбыт. «Чурапчы» кооператив сакааһынан ыраах сирдэргэ элбэхтэ сүүрбүт. Ил Дархан сылгыны элбэтэр программатыгар киирсэргэ былааннанан докумуон түһэрбиттэр, үбүнэн-харчынан өйөбүл ылбыттар. Маныаха улуус Тыа хаһаайыстыбатыгар управлениета, «Чурапчы» ТХПК салалтата сүбэ-ама буолбуттарыгар, көмөлөспүттэригэр

махтанар. Кооперативы кытары сүбэлэһэн 30 убаһаны туттарарга дуоһабардыспыттар. Тутууларын быйыл саас саҕалаабыттар. База Хонду Таатта икки ардыларыгар сытар алааска баар, мэччирэн өттүнэн табыгастаах. Кыстыкка кириигэ бүтэрэр тыа үлэлээн бэлэм онорбуттар. Электроуоту дизель көмөтүнэн ылаптар. Интернет холбоһор, телевизорунан хас да каналы көрөр кыахтаахтар. 12 оту кыстыкка анаан бэлэмнээбиттэр.

Базаны аһыы сирэ-туома аал уоту айах тутан албааһынан саҕалаанна. Тутуу үлэлээх буолуутугар, сыспай сиэллээх этэннэ туруутугар, элбэх төрүөх кэпэн ууһаан-тэнийэн, өлгөм дохуот кэлэригэр С. С. Новгородов алгыһын анаата. Тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнига А. П. Захарова, «Чурапчы» ТХПК бырабылыанньатын председателэ Н. А. Аржаков эбэрдэ тыл этилэр. Кинилэр Ил Дархан анал программатыгар киирсэн быйыл биһиги улууспут 9 хаһаайыстыбата сана база туттарын этилэр. Төнүргэстээххэ тутуллубут база сайдарыгар-үүнэригэр бадаларын тизтиллэр.

2017 сыллаабы оттоохун түмүгэ

№	Наслед	Наличие сенокосных угодий, га	План-задание заготовки сена на 2017 год, тонн	Оперативные данные от 12.10.2017 г.			Остаток сена, тонн	Заготовка сочных кормов, тонн в том числе	
				сеношено, га	заготовлено, тонн	% выполнения		Силос	Сенаж
1	Алагарский	1 325	2096,0	1639,0	1428,0	68,1	0,0		
2	Арылахский	2 015	1773,0	1782,0	1934,0	109,1	90,0		
3	Бахытский	2646	1842,0	2570,0	1750,0	95,0	38,0		
4	Болтогинский	4225	1883,0	2248,0	1999,0	106,2	140,0		
5	Болугурский	4484	2844,0	2527,0	2725,0	95,8	0,0	1700	200
6	Кытаанский	2963	1775,0	2211,0	2033,0	114,5	105,0		
7	Мугудайский	2554	2923,0	2334,0	2497,0	85,4	125,0		
8	Окуловский	5000	3434,0	3266,0	3234,0	94,2	120,0	450	
9	Соловьевский	5403	2572,0	2629,0	2814,0	109,4	125,0		
10	Сыланский	4619	4421,0	4422,0	4340,0	98,2	120,0		
11	Телейский	2150	1693,0	1569,0	1570,0	92,7	100,0		
12	Хадарский	3414	1938,0	2206,0	1970,0	101,7	80,0		
13	Хатылынский	3792	2095,0	2371,0	2095,0	100,0	130,0		
14	Хаяхытский	3109	1727,0	1660,0	1379,0	79,8	0,0		
15	Хоптогинский	3433	3601,0	3302,0	3449,0	95,8	110,0		
16	Чакырский	3449	2504,0	2567,0	2134,0	85,2	92,0		
17	Чурапчинский	1060	1862,0	1861,0	1849,0	99,3	70,0		
Всего по улусу		56141,0	40983,0	41167,0	39200,0	95,6	1445,0	2150,0	200,0

Быйылгы оттоохун сезонугар биһиги улууска 40983 тонна оту соботуопкаабыт. Былаан тиздиллибит. Ити былырынны былааммытынаабыр 6483 тоннаан элбэх.

Улууспутугар 56141 гектар оттуур ходоһалаахпыт, онтон 41167 гектарын оттоосмут, 39200 тонна оту соботуопкаабатыбыт. Топоруубут бырыһыана — 95,6. Былырын 38711 тонна оту бэлэмнээбиппит. Кыстыгы туораабылпыт кэннэ 1445 тонна от саппааска хаалбыта.

Ордук үчүгэйдик былааннарын 114,5 бырыһыан толорбут Кытаан, 109,4 бырыһыаны ылбыт Соловьев, 109,1 бырыһыан көрдөрүүлээх Арылаах, 106,2 бырыһыаны ситиспит Болтоно нэһиликтэрэ үлэлээтилэр. Алабар нэһилиэгэ былааньтан 68,1 бырыһыанын толордо, Хаяхыт—79,8 бырыһыан буолла, Чакыр 85,2 бырыһыан көрдөрүүлээх.

Болугур нэһилиэгэ 1700 тонна силэһи, 200 тонна сенаһы бэлэмнээтэ. Одьулуун 450 тонна силэстээх. Былырын 400 тонна силэстээх, 250 тонна сенактаах эбит.

М. А. ПЕРМЯКОВА,
ТХУ кылаабынай агронома.

УЛУУСКА ҮҮТҮ СОБОТУОПКАЛААНЫН БАЛАЖАН ЫЙЫНААБЫ ТҮМҮГҮНЭН

п/п	Назвения	2017 план	показатели за январь-сентябрь месяц 2017							показатели за сентябрь 2017						
			План I - IX	факт. I - IX	разница от плана	выполн. в %	факт. 2016	2017 г.к 2016 г. (+,-)	в %	план сентябрь	факт сентябрь	разница от плана	выполн. в %	факт. 2016	2017 г.к 2016 г. (+,-)	в %
1	Алгачарская	349,20	298,1	386,5	88,38	129,6	361,9	24,60	106,80	60,4	56,9	-3,49	94,2	56,96	-0,05	99,91
2	Баксанская	445,00	380,0	403,5	23,54	106,2	348,2	55,30	115,88	77,0	54,5	-22,49	70,8	55,65	-1,14	97,95
3	Болдоговская	303,30	258,9	227,7	-31,19	88,0	202,7	25,00	112,33	52,4	38,4	-14,04	73,2	39,01	-0,65	90,00
4	Болдугорская	774,80	661,6	573,2	-88,36	86,6	448,5	124,78	127,82	134,0	110,0	-24,02	82,1	77,99	31,99	141,01
5	Арылахская	313,20	267,4	281,4	14,01	105,2	296,0	-14,58	95,07	54,2	42,6	-11,57	78,7	49,26	-6,62	86,55
6	Кытанакская	251,80	213,1	244,5	29,38	113,7	234,3	10,22	104,36	43,6	36,4	-7,16	83,6	42,85	-6,41	85,04
7	Мугудайская	521,10	445,0	437,6	-7,42	98,3	384,4	53,19	113,84	90,1	54,7	-35,39	60,7	66,03	-11,31	82,87
8	Ожолунская	595,60	508,6	482,3	-26,33	94,8	547,9	-65,67	88,01	103,0	108,0	5,04	104,9	100,52	7,52	107,48
9	Селонинская	495,50	423,1	544,2	121,09	128,6	578,3	-34,06	94,11	85,7	97,6	11,90	113,9	97,22	0,38	100,39
10	Сыланская	742,40	633,9	738,2	104,28	116,5	683,8	54,37	107,95	128,4	97,6	-30,79	76,0	106,08	-8,47	92,02
11	Телеевская	310,70	265,3	245,4	-19,89	92,5	230,1	15,27	106,64	51,7	42,0	-11,68	78,3	43,00	-0,97	97,74
12	Халарская	375,60	320,7	420,3	99,60	131,1	372,0	48,33	112,99	65,0	77,4	12,35	119,0	68,53	8,83	112,88
13	Хатгаловская	359,50	307,0	302,3	-4,74	98,5	292,4	9,83	103,36	62,2	55,6	-6,57	89,4	52,83	2,80	105,29
14	Халхонская	296,20	252,9	323,3	70,41	127,8	278,6	44,66	116,03	51,2	54,5	3,33	106,5	46,99	7,55	116,06
15	Хонтолинская	641,50	547,8	540,5	-7,31	98,7	506,5	33,96	106,70	111,0	82,3	-28,70	74,1	78,40	3,90	104,98
16	Чакырская	490,40	418,8	503,3	84,46	120,2	492,3	10,99	102,23	84,8	92,6	7,79	109,2	82,12	10,48	112,76
17	Чурапчинская	315,10	269,1	191,4	-77,69	71,1	187,9	3,49	101,86	54,5	30,0	-24,52	55,0	30,76	-0,76	97,46
По улусу:		7581	6473,3	6845,5	372		6445,9	400		1311,2	1131,2	-180		1094,18	37	

САНА ҮҮТ СОБУОТА ҮЛЭТИН САБАЛААТА

"Чурапчын" кооператив кэлини сылларга базатын, оборудованиеларын санардыга быгааннаах, улумнаах үлэни ыттар. Ол курдук, Чурапчын сэлээннэтигэр киин буйунаба, федеральнай трасса таһыгар турар "Быйан", "Алпыс" холбоу турар кондитерской сыаха, маҕаһынага ыраас ууну балэмниир собуокка, Мугудайдаабы ас-үөл комбинатыгар реконструкциялар ыытыллынылар, сана оборудованиелар туруорулуннулар. Итилэри онорууга өрөспүүбүлүкэттэн грант ылыллыта ситиһилибитэ—Мугудайга ас-үөл комбинатыгар, киин буйунаба.

Быйыл Чурапчын сэлээннэтигэр хонтуруларын аттыгар үһүс граны ылан онорторбут үүт собуота бу күнүргэ үлэтин сабалаата. Кооператив салаатата собуот үлэтин сабалаабытын бэлиэтиир сизгэ-туомна бу собуокка үлэлиэхтээх персонал, кооператив үлэһиттерин, ынырылаах ыалдьыттары түмтэ.

Тастыын-истиин ылыраас, мэктиэтигэр киһи сэрэнэн хаамар, үксэ курдат кестер таас истиэнэлэринэн быһааммыт сыахтарга араас оборудованиелар тураллара кестер. Бырааһыннык сизрин-туомун В. П. Герасимов аал уоту оттон аһах тутан аһатан, алпыс этэн, тойук тусиан аста. Улуустулар үбүлүйдөрдөзөх ыһахтарган сабалаан, элбэх сана тутулар аһыллыларыгар, эдэр ыаллар дьоллорун холбоон ыал буолууларыгар алпыһын тизгит киһибит тыла-өһө туолуо диэн бу да сырыга мустубут дьон бары сүүрүйдэ иһиттибит, сэргэхсийэ түстүбүт.

Кооператив бырабыланынатын председателэ Николай Афанасьев Арнаков эбэрдэ тылыгар бу собуот үүттэн оноһуллар бордуюксуйа хаачыстыбата тулсарыгар, аныгы ирдэбилтэ элпизтиир буоларыгар анаан тутуллубутун, улуустут дьон-сэргэтэ үрдүк хаачыстыбалаах бэйэ онорон таһаарар бордуюксуйатынан туһаналларыгар инники хардыы оноһуллубутун бэлиэтээтэ, собуот үлэһиттэрэ таһаарылаахтык үлэлииллэригэр баарда.

Собуоту иилээн сабалаан онорторбут инженер-механик Петр Александрович Юнчаков үлэ-хамнас хайдах тэриллэхтээгин билиһиннэрдэ.

—Собуот үлэтин сурун соруунан үүттэн оноһуллар бордуюксуйа хаачыстыбатын үрдэтэн, хараллар болдьобун уһатыы буолар. Сана оборудованиелар булутлан, таныллан туруорулуннулар. Илии үлэтэ олох аһыаата, автоматика буолла. Барыта 6 киһи үлэлибэ—1 маастар, 2 лаборант, 2 оператор, 1 рабочай. Универсальнай емкостаах аппарат үлэлибэ—оргутар (тустаах температураһын тутар), сойутар устан-новкалардаах, итилэри компьютер саһайар. Суорат, кефир, сүөгэй, йогурт, о. д. а. астары онорууга тус-тупса компоненттары туттууга эмиз автоматтар үлэлиэхтэрэ, бары тус-тупса программалаахтар. Таһыттан дьайыһыны аңнатар емкость (емкость закрытого типа) туруорулунна. Ситэриигэ-хоторууга салпыы үлэлиэхпит.

Оборудованиелары сыахтарынан кэрийэ сылдьан көрдүбүт. Уустуктар, барыта тус программалан үлэлииллэр эбит. Сыахтар аайы тус-тупсуунан үлэни толороллор.

Сана үүт собуотун көрөн-истэн хайжаабыт, сөхтүбүт. Сиптин-хоттун, үлэтэ-хамнаһа таһаарылаах буоллун!

“СДЕЛАНО В ЧУРАПЧЕ” МАҒАҒЫННА АҒЫАХХА

Быйыл күлүн "Сага олох" хаһыаппытыгар "Анал атыллыыр сир наада" диэн ыстатыйа суруйбутум. Онно Сылантан эдэр фермер харчыга ыктаран, биер тыһааһы өлөрөн, Чурапчын сэлээннэтигэр киллэрен 5 этээстээх дьиз иннигэр атыллыы турдагына, хонтуру-оптуур уорганнар болсубуттары уонна онтон сылтаан миһиттэн, "Анал бэйэ бордуюксуйатын атыллыыр сир наада эбит диэн суруй эрэ,"— диэн көрдөспүтэ. Көрүн эрэ, ити кыра сурук кэнниттэн хас да киһи көрсөн: "Сепкэ суруйбукун, кырдык бэйэбит улуустут дьонун онорбут табаардарын анал атыллыыр сир баара үчүгэй буолуо этэ,"— диэттилэр.

Соторулаагы Саха "Тэтим" араадыыатын быһа биэриитигэр Тыа хаһаайыстыбатын министристибэттин аска-үөлгө департаментин начальнига В. В. Афанасьевы кытары кэлэстиини иһиттим. Ыһы тыы биэрдим. Онуоха Василий Владимирович: „Сахабыт сиригэр 1000-тан тахса араас бэйэ табаарын көрүнэ оноһуллар, ону атыллыырга Дьокуускай улахан маҕаһынаһыгар „Сделано в Якутии“ диэн анал отделлар аһылыһылар уонна 80-тан тахса кыра киоскаларга, эргизэн тус-тукаларыгар атылланар буолулар“,— диэтэ. Онуоха мин: „Ол отделларга, киоскаларга элбэх араас табаар кыайан атылланмат, онон бэйэ бордуюксуйатын атыллыыр анал улахан маҕаһынын аһыллыһан наада, ону тэнэ Москвага „Азбука вкуса“ диэн баайдарга аналлаах маҕаһынын баар дууллар. Онно биер киллэ таба этэ 6000-тан тахса солкубайга атылланар үлү. Онно, холобур, биһиги Сахабыт сүөгүтүн мраморнай 100 киллэ этин кырата 300 тыһ солк туруорусхутун сеп буолбатах дуо? Итинник кыахтаах, баай дьоннорго аналлаах маҕаһынын биһиги Дьокуускайбытыгар аһыллыһан сеп дуо?“,—диэн ыйыттым. Киһим: „Ончук Саха сиригэр оноһуллубут табаардары атыллыыр анал фирменнэй маҕаһыны аһааха сеп. Ону бэйэ табаарын онорор тэрилтэлэр кыһынан аһахтарын сеп. „Азбука вкуса“ маҕаһынынна мин сылдьыбытым. Онно Саха сириттэн күндү балыктар бааллара. Холобур, биер киллэ уомул балык 6,5 (!) тыһ солкубайга атылланар эбит“,— диэн элпизтээтэ. Оттон Дьокуускайга итинник маҕаһыны аһыы туһунан тугу да элпэтэ.

Билигин ханан даҕаны олохтоох табаары онорууга уонна опор у анал маҕаһынаһыгар атыллыырга үлэ күүскэ баран эрэр. Эсөө Ил Дархаммыт Е. А. Борисов бэйэ табаарын атын регионнарда кыраныһыса таһыгар атылааһыны тэрийиэххэ диэн соругу туруорда. Итинэн сибээстээн, биһиги улуустут киинигэр бэйэбитигэр оноһуллубут бордуюксуйаны, табаары сылы быһа атыллыыр анал маҕаһынын (ырыһаак) баар буолуон сеп эбит диэн хаттаан билгэрэттибим. Ол маҕаһынын үлэтэ хайдах тэриллээн сөбү? Онно мин манньик идиэйэлээхпин.

Маҕаһынын 3 отделлаах буолуон сеп. Маннайгыта— бэйэ бордуюксуйатын (ас-үөл) отдела. Онно кыһынын тон, сайынын күһүнүн сибээһэй эт, арыы, балык, оҕуруот, сир аһын арааһа, бэйэ онорбут киллэбэ, булчката, бэрэсиктэ, торда, о. д. а. атылланыхтарын сеп. Иккис отдела—бэйэ илиинэн онорбут араас табаардара—көмүс оноһуктар, тимир-мас уустарын табаардара, дьахталлар тилит, бааһыт, өрбүт танаастара-саптарга атыллыа туруохтарын сеп. Үһүс отдел—дьон (ыаллар) кыратык туттубут, эбэтэр туох эрэ биричинэнэн кэллэтэх сана танаастарын, малларын чэлчэки сыанаба (уценка) биэрэн атыллаттарыахтарын сеп. Маньаха киһи кыбыстара, оһуолуура туох да суох. Холобур, хас эмэ сыллаабы, хас киһи сүүрдүбүтэ биллибэт массыыналары атылаһабыт дии. Эбэтэр атын сирдэргэ, ордук омуктарга, эргэ, былыргы күндү маллары, хартыһаналары эсөө аукцион оноро-оноро үрдүк сыанаба атыллыыллар буолбатах дуо?

Түмүгэр, манньик бэйэ табаарын атыллыыр сылы эргиччи үлэлиир маҕаһынын (ырыһаак) баара буоллар, нэһилиэнньэ ордор табаарын атыллатан, дохуота эбиллэригэр эргиччи туһалаах буолара эрэбит. Ону Чурапчын нэһилигэтин дьаһаптата олоххо киллэриэн сеп этэ.

Иван ПОНОМАРЕВ.

Сыһыарыаһы баһамытэ Алексей СЕЛЕПОВ.